

GENÇLİK DENEYİMLERİ ÖLÇEĞİ (GDÖ) 3.1'İN TÜRKÇEYE UYARLAMA ÇALIŞMASI

Bijen FİLİZ¹, Gıyasettin DEMİRHAN²

¹Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Spor Bilimleri ve Teknolojisi Anabilim Dalı, Ankara,
²Hacettepe Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Ankara

Geliş Tarihi: 21.11.2015
Kabul Tarihi: 25.05.2016

Öz: Bu araştırmada, Hansen ve Crawford (2011) tarafından modifiye edilen Gençlik Deneyimleri Ölçeği(GDÖ) 3.1'i Türkçeye uyarlayarak, gençlere yönelik hazırlanan spor programlarının gençler üzerindeki olumlu ve olumsuz deneyimlerini değerlendirmek için bir tanı aracı elde etmek amaçlanmıştır. Ölçme aracıdan veri toplayabilmek için öğrencilerden 2014-2015 eğitim-öğretim yılı güz ve bahar döneminde ders dışı faaliyet olarak katıldıkları spor programlarını değerlendirmeleri istenmiştir. Ölçek, Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) için 350sporcu öğrenciye, Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) için farklı 265 sporcu öğrenciye uygulanmıştır. Analizler sonucunda, uyarlanan ölçek maddelerinin faktör boyutundaki dağılımlarında özgün hali ile karşılaştırıldığında farklılık olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin özgün halinde,olumlu gelişim alanından altı faktör ve olumsuz deneyim alanından bir faktör olmak üzere toplam 21 alt faktörlü bir yapı sergilenmiştir. AFA'dan elde edilen bulgular, uyarlanan ölçeğin 13 alt faktörden oluştuğunu ve faktör yapısının kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermiştir. Güvenirlilik çalışması kapsamında iç tutarlık katsayısı ,942 olarak hesaplanmıştır. Test-tekrar test güvenirlilik çalışması için hesaplanan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısının anlamlı olduğu belirlenmiştir. DFA'dan elde edilen bulgular, AFA'da oluşan yapının kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermiştir. Uyarlanan ölçek 70 maddeden oluşmaktadır ve 7'li Likert tipindedir. Ölçek Türk kültüründe kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir araçtır.

Anahtar Kelimeler: Spor programı, gençlik deneyimi, geçerlik, güvenirlilik

THE ADAPTATION STUDY OF YOUTH EXPERIENCES SCALE (YES) 3.1 INTO TURKISH

Abstract: In this study, it is aimed to develop a diagnostic tool to assess the positive and negative experiences of the sport programs prepared for young people on youth by adapting the Youth Experiences Scale (YES) 3.1 modified by Hansen and Crawford (2011) to Turkish. In order to collect data, it was requested from students to evaluate sports programs they participate in during the fall and spring terms of 2014-2015 academic years as extracurricular activities. The scale was applied to 350 athlete-students for Exploratory Factor Analysis (EFA), and 265 different athlete-students for Confirmatory Factor Analysis (CFA). According to the results, it has been determined that there are differences, compared to the original scale, regarding the distribution of items in terms of factors in the adapted scale. The original scale has 21 sub-factor structures in total, including six factors from positive experience and one negative experience in the field development. The findings obtained from EFA have shown that the adapted scale consists of 13 sub-factors and its factor structure is at the acceptable level. Within the scope of reliability study, the internal

consistency coefficient was calculated as .942. The Correlation Coefficient of Pearson Moments Multiplication calculated for test-retest reliability study was determined as significant. Findings obtained from CFA indicate that the structure formed in EFA is at an acceptable level. The adapted scale consists of 70 items and is a 7 point Likert-type. The scale is a valid and reliable tool that can be used in Turkish culture.

Key Words: Sport program, youth experience, validity, reliability

GİRİŞ

Amerika’da 1980’lerin sonlarında, insan gelişiminin çeşitli disiplinlerinden olan araştırmacılar, gençlik müdahale programlarını ve kamu politikalarını desteklemek için gerekli olan yaratıcı ve bütünleştirici gençlik geliştirme konularının araştırma sonucuna varmışlardır. Gelişimsel sistem teorilerinin ilkeleri ile uyumlu (Ford ve Lerner, 1992; Thelen ve Smith, 1998) olan gençlik gelişiminin yeni çerçevesi (Danish ve ark., 2002; Benson ve ark., 2006; Jelicic ve ark., 2007; Gould ve Carson, 2008; Hellison, 2014), gençlikte girişkenlik, kimlik ve sorumluluk gibi gelişimsel sonuçlar ile ilgili uygulamalar ve araştırmalar olarak ortaya çıkmıştır. Gençlik gelişimini amaçlayan bu uygulamalı teoriler Olumlu Gençlik Geliştirme (OGG) yaklaşımı olarak adlandırılır. OGG’nin bakış açısı “değerli bir şeyin tanıtımı”ndan ziyade “açığın azaltılması” yaklaşımını kullanır (Benson ve ark., 2006). Sorunlar ortaya çıktıktan sonra açığın azaltılması yaklaşımı ile problemler giderilmeye çalışılırken, gelecekteki gelişim problemlerini (örneğin, okulu terk etme, madde bağımlılığı) önleme umuduyula değerli bir şeyin tanıtımı yaklaşımı ile gençlerin gelişimleri boyunca yetkilendirilmesi sağlanır.

Spor organizasyonları, gençlikte en popüler öğretim programı dışı faaliyetlerinden birisi (Guèvremont ve ark., 2008) ve OGG’ye yönelmek için ideal bir düzenleme olarak tespit edilmiştir (Fraser-Thomas ve ark., 2005). Sporda OGG’yi ölçmek için mevcut araçların olmamasına rağmen, bir dizi düzenli spor katılımı ile olumlu sonuçlar ilişkilendirilmiştir. Larson (2000) yaptığı dönüm noktası olan bir çalışmada, girişkenlik gelişiminin ergenlik döneminde birincil odak noktası olması gerektiğini savunmuştur. Belirli bir hedefe doğru çaba ve dikkati ortaya koymak için kullanılan ve içsel motivasyon olarak tanımlanan girişkenlik, daha iyi eleştirel düşünme ve bilgiyi arama becerileri ile gençlikte karakterize edilen bir “aracı dil”e dönüşür.

Düzenli spor katılımı ile ilgili olumlu diğer bir özellik hedef belirlemedir (Widmeyer ve

DuCharme, 1997; Burton ve Weiss, 2008). Locke ve Latham (1985) tarafından belirtildiği gibi spor, hedef belirleme becerilerinin gelişimi için ideal bir ortamdır. Bazı çalışmalar hedef belirlemeyi kullanan birçok sporcu olduğunu göstermiştir (Burton ve Weiss, 2008) ve hedef belirleme, sporcu davranışlarını etkilemek açısından önemli bir araçtır (Widmeyer ve DuCharme, 1997).

Düzenli olarak spor yapan katılımcılar bir dizi psikolojik ve sosyal faydalar deneyimleyebilirler. Örneğin, spora katılım gösterenlerin olumlu yaşam doyumları, liderlik becerileri (Wright ve Côté, 2003), akademik başarı (Eccles ve Barber, 1999), karakter oluşumu (Shields ve Bredemeier, 1995; Bredemeier ve Shields, 2006; Camiré ve Trudel, 2010), kimlik gelişimi (Coatsworth ve Conroy, 2009) ve akran ilişkileri (Smith ve ark., 2006) ile ilişkili olmaktadır. Bu faydalar, etkili bir şekilde yapılandırılarak bir dizi olumlu özellikleri ile birlikte okul ya da çalışma alanı gibi ortamlarda kullanılmak üzere düzenli yapılan spor ortamlarında ortaya çıkmaktadır.

Bir dizi olumlu özelliğin spor katılımı ile ilişkili olmasına rağmen, olumsuz olanlar da rapor edilmiştir. Bir derleme çalışmasında Fraser-Thomas ve ark. (2005), olumsuz deneyimlerin üç düzeyde ortaya çıkabileceğini açıklamaktadır. İlk olarak, fiziksel sağlık spor katılımından olumsuz etkilenebilir. Yaralanmalar ve yeme bozuklukları (Anshel, 2004) gibi konular gençlerin fiziksel sağlığını ve refahını etkileyebilir. İkincisi, olumsuz psikolojik ve duygusal gelişimi, yetersiz özsaygı ya da kendine güven (Martens, 1993), tükenmişlik ve terk etme ile tezahür edilebilir (Fraser-Thomas ve ark., 2008). Son olarak, sporda artmış saldırganlık ve centilmen olmayan kötü davranışlar gibi olumsuz davranışlar (Dunn ve Dunn, 1999) gençlerin sosyal gelişimini olumsuz etkileyebilir.

Düzenli yapılan sporlarda olumlu ve olumsuz deneyimlerin ölçülmesi Gençlik Deneyimleri Ölçeği’nin (GDÖ) odak noktasıdır (Hansen ve Larson, 2005). GDÖ, performans ve güzel sanatlar, akademi kulüpleri ve kuruluşları, toplum örgütleri, spor, hizmet organizasyonları ve inanç

temelli grupları içeren, farklı yapılandırılmış etkinliklere katılan gençlerin deneyimlerini değerlendirmek için tasarlanmıştır. GDÖ, sporda katılımın değerlendirilmesi için geliştirilmiş bir ölçek olmasa da, son zamanlarda örneklem olarak sporcular da alınmış ve spora katılımın sonuçlarını gerekli kılan önemli gelişim özelliklerini içermiştir (Strachan ve ark., 2009).

GDÖ, gençliği içeren çeşitli yapılandırılmış aktivitelerin farklı çeşitlerinde kullanılmıştır (Hansen ve ark., 2003; Larson ve ark., 2006; Hansen ve Larson, 2007). Hansen ve ark. (2003) ve Larson ve ark. (2006) yapılandırılmış faaliyet çalışmalarının farklı çeşitleri arasında (inanç esaslı faaliyetler, performans ve güzel sanatlar ve spor), sırasıyla 450 ve 2280 öğrenci üzerinde, farklı yapılandırılmış aktivitelerin gelişimle ilgili nasıl ilişkilendirildiğini araştırmışlardır. Bu çalışmaların sonuçları, spor katılımının olumlu ve olumsuz deneyimlerin bir karışımı ile bağlantılı olduğunu göstermiştir. Ayrıca Hansen ve Larson (2007), 1822 genç katılımcılar üzerinde, dozaj, motivasyon, liderlik rolleri ve yetişkin-çocuk oranından gençlik deneyiminin nasıl etkilendiğini değerlendirmişlerdir. Araştırma sonucunda, spor katılımcılarının faaliyetlerde daha çok zaman geçirdiğinde ve faaliyetlere daha çok katıldığında daha olumlu deneyimleri olduğunu, spor yapmayan katılımcılara göre daha yüksek motivasyon seviyelerine sahip olduklarını bildirmişlerdir.

Strachan ve ark. (2009) GDÖ 2.0 versiyonunun uygulamasında, 12-16 yaş arası 74 spor katılımcısından oluşan, çocukluk döneminde bir spor branşında uzmanlaşmış bir grup sporcu ve çoklu spor yapan genç sporcular arasındaki farklılıkları araştırmışlardır. Bireylerin farklı gruplarda yer almalarına neden olan değişkenleri tespit ederek bireyleri uygun gruplara atayan "Ayrııcı fonksiyon analizini" kullanarak, daha farklı ekran ilişkileri olan uzmanlaşmış sporcuların, toplumla olan bağlarının ve aile ile olan uyumlarının daha yüksek oranlarda olduğunu bulmuşlardır. Bu çalışmalar GDÖ'nün spor alanında gençlerin deneyimlerinin araştırılabileceğini göstermektedir.

Çalışmaya konu olan literatüre göre yapılan araştırma sonucunda, ülkemizde henüz gençlere yönelik hazırlanan spor programlarının gençler üzerindeki olumlu ve olumsuz deneyimlerini değerlendirmeyi içeren herhangi bir araştırmaya ya da tanı aracına rastlanılmamıştır. Gençlik

programlarının gençler üzerindeki deneyimlerini inceleyebilmek için bir araca ihtiyaç olduğu tespit edilmiştir. Bu tür bir tanı aracı ile gençlik programlarına katılan gençlerin olumlu ve olumsuz deneyimleri tespit edilerek gençlerin psikometrik özellikleri de ortaya çıkarılabilir ve olumsuz deneyimlere sebep olan durumların giderilmesi için önlemler alınabilir. Bu sebeplerle çalışmanın amacı, gençlere yönelik hazırlanan spor programlarının gençler üzerindeki olumlu ve olumsuz deneyimlerini değerlendirmek amacıyla bir tanı aracı elde etmektir.

MATERYAL VE METOT

Çalışma Grubu

Araştırmanın Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) için çalışma grubunu, Ankara-Yenimahalle ilçesi Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı liseler arasından rastlantısal örnekleme yöntemi ile seçilen TVF (Türkiye Voleybol Federasyonu) Spor Lisesi, Atatürk Anadolu Lisesi ve Gazi Çiftliği Anadolu Lisesi'nde öğrenim görmekte olan 350 sporcu öğrenci oluşturmaktadır. Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin 172'si (% 49,1) kız, 178'i (% 50,9) erkektir. Öğrencilerin 92'si (% 26,3) voleybol, 50'si (% 14,3) basketbol, 56'sı (% 16) futbol, 38'i (% 10,9) masa tenisi, 27'si (% 7,7) badminton, 36'sı (% 10,3) yüzme, 51'i (% 14,6) dövüş sporları ile uğraşmaktadır. Öğrencilerin 75'i (% 21,4) 15 yaşında, 104'ü (% 29,7) 16 yaşında, 102'si (% 29,1) 17 yaşında, 69'u (% 19,7) 18 yaşındadır ($\bar{x} = 2,471$, $S_s = 1,036$).

Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA) için ise çalışma grubunu Ankara-Yenimahalle ilçesi Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı liseler arasından rastlantısal örnekleme yöntemi ile seçilen Gazi Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi, Mimar Sinan Endüstri Meslek Lisesi ve Mehmet Rüştü Uzel Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi'nde öğrenim görmekte olan farklı veri grubundan oluşan 265 sporcu öğrenci oluşturmaktadır. Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin 131'i (%49,4) kız, 134'ü (%50,6) erkektir. Öğrencilerin 87'si (%32,8) voleybol, 51'i (%19,2) basketbol, 31'i (%11,7) futbol, 26'sı (%9,8) masa tenisi, 36'sı (%13,6) badminton, 20'si (%7,5) yüzme, 14'ü (%5,3) dövüş sporları ile uğraşmaktadır. Öğrencilerin 55'i (%20,8) 15 yaşında, 80'i (%30,2) 16 yaşında, 79'u (%29,8) 17 yaşında, 51'u (19,2) 18 yaşındadır ($\bar{x} = 2,475$, $S_s = 1,026$).

Veri Toplama Aracı

Belirli bir süre içinde uygulanan gençlik programları ya da aktivitelerin katılımcılar tarafından değerlendirilmesi amacıyla, özgün formu “The Youth Experiences Survey (YES) 3.1” olan ölçek, Hansen ve Larsen tarafından ilk olarak 2002 yılında 4’lü Likert tipli olarak geliştirilmiş (YES 1.0) ve 2005 yılında daha güçlü psikometrik özellikler eklenerek revize edilmiştir (YES 2.0) (Hansen ve Larson, 2002, 2005). Fakat 2005 yılında revize edilen ölçeğin 4’lü Likert tipli formunda modelin kötü uyum değerlerine sahip olduğu görülmüştür. Bu sebeple, ölçeğin kimlik çalışması ve girişkenlik alanlarındaki maddelerin ifadelerine tekrar düzenlenerek kavramsal çerçeveye daha uygun hale getirilmiş, kategori alanını daraltmak amacıyla da cevaplama aralığı 7’li Likert tipli olarak modifiye edilmiş ve 2011 yılında ölçeğe son şekli verilmiştir (Hansen ve Crawford, 2011). Ölçeğin özgün dili İngilizcedir. Ölçeğin özgün formu, ortaokul ve lise öğrencileri yani ergenler üzerinde kullanılmak üzere geliştirilmiştir. Ölçek uyarlama süreci başlamadan önce özgün formun uyarlanmasına ilişkin izin e-posta aracılığıyla alınmıştır.

Ölçekte yer alan her ifade “Hiç katılmıyorum (1)” ile “Tamamen katılıyorum (7)” olmak üzere 7’li Likert maddesi şeklinde puanlanmakta-

dır. Ölçeğin birinci bölümü, belli bir zaman içinde uygulanan programla ilgili yaşanan deneyimleri değerlendirmek üzere 15 ifadeden; ikinci bölümü ise, yaşanan her bir deneyimin ne kadar sürede ya da ne ölçüde yapıldığıyla ilgili bilgi almayı içeren 55 ifadeden oluşmaktadır. Ölçekte ters puanlanan madde yoktur. 70 maddeden oluşan ölçekten alınabilecek en düşük puan 70, en yüksek puan 490’dır.

Ölçek, katılımcıların olumlu gelişimsel deneyimlerinden üçü olumlu bireysel gelişim alanında (kimlik çalışması, girişkenlik, temel beceriler) ve üçü de olumlu kişiler arası gelişim alanında (takım çalışması ve sosyal beceriler, kişiler arası ilişkiler, yetişkin aklar ve sosyal sermaye) olmak üzere altı faktörü kapsayan 16 alt faktörden oluşmaktadır. Ayrıca ölçekte olumsuz deneyim çeşitlerini de kapsayan beş alt faktör (stres, olumsuz akran etkileri, sosyal dışlanma, olumsuz grup süreçleri ve uygun olmayan yetişkin davranışı) yer almaktadır. Ölçek değerlendirme aşamasında olumlu bireysel gelişim (1-24 arası maddeler), olumlu kişiler arası gelişim (25-53 arası maddeler) ve olumsuz deneyimler (54-70 arası maddeler) olarak üç bölüme ayrılmaktadır. Tablo 1’de ölçeği oluşturan faktörlerin ve alt faktörlerin maddelere dağılımı verilmiştir.

Tablo 1. Ölçek maddelerinin faktörlere ve alt faktörlere göre dağılımı

Faktörler	Alt faktörler	Maddeler
Alan 1: Olumlu bireysel gelişim		
1. Kimlik çalışması	1. Kimlik araştırması	1, 2, 3
	2. Kimlik yansıması	4, 5, 6
2. Girişkenlik	3. Hedef belirleme	7, 8, 9
	4. Çaba gösterme ve dayanıklılık	10, 11, 12
	5. Zaman yönetimi	13, 14, 15
3. Temel beceri	6. Duygusal düzen	16, 17, 18
	7. Öğrenme becerileri	19, 20, 21, 22, 23
	8. Fiziksel beceriler	24
Alan 2: Olumlu kişiler arası gelişim		
4. Kişiler arası ilişkiler	9. Farklı akran ilişkileri	25, 26, 27, 28
	10. Olumlu sosyal normlar	29, 30, 31, 32
5. Takım çalışması ve sosyal beceriler	11. Grup işleme becerileri	33, 34, 35, 36, 37, 38, 39
	12. Geri bildirim	40, 41, 42, 43
	13. Liderlik ve sorumluluk	44, 45, 46
6. Yetişkin aklar ve sosyal sermaye	14. Aile ve bütünleşme	47, 48
	15. Toplum için bağlantılar	49, 50
	16. İş ve üniversite bağlantıları	51, 52, 53
Alan 3: Olumsuz deneyimler	1. Stres	54, 55, 56
	2. Olumsuz akran etkileri	57, 58, 59, 60
	3. Sosyal dışlanma	61, 62, 63
	4. Olumsuz grup süreçleri	64, 65, 66
	5. Uygun olmayan yetişkin davranışı	67, 68, 69, 70

GDÖ 3.1'den birkaç maddenin kelimeleri değiştirilmiş ve 4'lü Likert tipli şekli olan GDÖ 2.0, 1822 lise öğrencisi üzerinde uygulanmış, olumlu ve olumsuz deneyim alanlarının alt boyutlarına bakılmış, bireysel olumlu gelişim alanının alt boyutlarının korelasyon aralığı ,62 ve daha yüksek, kişiler arası olumlu gelişim alanının alt boyutlarının korelasyon aralığı ,50 ile ,60 arasında; olumsuz deneyimlerin alt boyutları arasındaki korelasyon aralığı ise ,46 ile ,77 arasında hesaplanmıştır. DFA sonucunda uyum indeksi değerleri için iki olumlu gelişim alanının alt boyutları birleştirilmiş ve faktör yük değerleri ,56 ile ,73 arasında hesaplanmış, olumsuz deneyim alanının beş alt boyutuna ayrı bakılmış, faktör yük değerleri ,63 ile ,92 arasında hesaplanmıştır. Olumlu gelişim alanının altı faktörünün Ki-Kare değeri $p < ,001$, $\chi^2 = 10042$, $df = 15$, $GFI = ,73$, olumsuz deneyim alanının beş alt faktörünün Ki-Kare değeri $p < ,001$, $\chi^2 = 8048$, $df = 10$, $GFI = ,92$ bulunmuştur (Hansen ve Larson, 2005). Analiz sonucunda uyum indeksi değerlerinin düşük çıkması sebebiyle ölçeğin 3.1 versiyonu 7'li Likert tipi şeklinde modifiye edilmiştir. GDÖ 3.1 versiyonu için 175 lise öğrencisi üzerinde yapılan güvenilirlik ve geçerlik analizi sonucunda ölçeğin olumlu bireysel gelişim alanının beş alt faktörlü modeli için faktör yük değerleri ,725 ile ,917 arasında, faktörler arası korelasyon katsayısı ,760 ile ,873 arasında, $RMSEA = ,47$, $CFI = ,96$ bulunmuştur (Hansen ve Crawford, 2011). Diğer iki bölümün analiz sonuçları yayınlanmamıştır.

Verilerin Toplanması

Geçerlik çalışmaları kapsamında Türkçeye uyarlanan ölçeğin Türk kültüründeki yapısını değerlendirebilmek amacıyla yapı geçerliği öncelikle 20.0 SPSS istatistik programı ile AFA ile incelenmiş, sonrasında AFA sonucunda oluşan yapının ne kadar uygun olduğunu belirlemek amacıyla farklı bir veri grubuna 8.7 LISREL istatistik programı ile DFA uygulanmıştır. Ölçeğin sorumluluk davranışları açısından yüksek ve düşük seviyede olan kişileri ayırt etmedeki gücünü belirleyebilmek amacıyla madde toplam korelasyonlarına bakılmıştır. Türkçeye uyarlanan ölçeğin güvenilirlik çalışması kapsamında ölçek maddelerinin birbirleriyle tutarlılığını test edebilmek amacıyla Cronbach'ın α katsayısı hesaplanmıştır. Ayrıca ölçeğin uygulamadan uygula-

maya tutarlı sonuçlar verebilme gücü, bir başka deyişle kararlılığını test edebilmek amacıyla test-tekrar test güvenilirliğine bakılmıştır.

BULGULAR

Ölçek uyarlama çalışmaları başka kültürlerde geliştirilen ölçeklerin farklı dillere ve kültürlerle adaptasyonunu amaçlayan çalışmalardır. Uyarlama çalışmalarının önemine bağlı olarak literatürde ulusal ve uluslararası düzeyde birçok çalışma yapılarak kültürler arası ölçek uyarlama sürecine ilişkin bilgiler verildiği belirlenmiştir. Bu bağlamda Gençlik Deneyimleri Ölçeği (GDÖ) 3.1'in Türkçeye uyarlama sürecinde Öner (1987), Hambleton ve Bollwark (1991), Hambleton ve Kanjee (1993), Savaşır (1994) ve Baş (2006)'ın belirttiği aşamalar gerçekleştirilmiştir. Bu aşamalar sırasıyla maddelerin özgün dilden hedef dile çevrilmesi, özgün formla taslak formdaki maddelerin eşdeğerliğinin belirlenmesi ve elde edilen Türkçe formun geçerliğinin ve güvenilirliğinin belirlenmesidir.

Çeviri Çalışması

Uyarlama sürecinin en önemli adımını oluşturan çeviri aşamasında Savaşır'ın (1997) belirttiği gibi çevirmenler; hedef ve kaynak dili iyi bilmeleri, ölçeğin ilgili olduğu konuyu bilmeleri ve her iki kültürde deneyim sahibi olmaları ölçütleri dikkate alınarak belirlenmiştir. Bu bağlamda ölçek maddelerinin özgün dilden hedef dile çevrilmesi aşamasında Kuzey Illinois Üniversitesi Biyoloji Bölümü'nden voleybol antrenörlüğü de yapan Türk bir öğretim üyesi, Gazi Üniversitesi İngilizce Öğretmenliği ABD'den bir öğretim görevlisi ve Gümüşhane Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu'ndan bir araştırma görevlisi olarak belirlenmiştir. Özgün ölçek üç çevirmen tarafından birbirinden bağımsız olarak Türkçeye çevrilmiştir.

Madde Eşdeğerliğinin Sınanması

Çeviri tamamlandıktan sonra elde edilen taslak formdaki kelimelerin ve ifadelerin özgün ölçekle eşdeğerliğini sınamak amacıyla yargısal ve istatistiksel yöntemler kullanılmıştır. Yargısal yöntemlerden "Tek Yönde Çeviri (Single-Translation Methods)" yöntemi uygulanmıştır. Bu yöntemin seçilmesinin en önemli nedeni tek

yönde çeviri yönteminde madde eşdeğerliğinin hedef dile göre incelenmesi ve değerlendirilmesidir. Böylelikle konuya hâkim dil uzmanlarının ortak görüşleri doğrultusunda ölçeğin çevrileceği hedef dile uygun ifadeler düzenlenebilmekte ve kaynak dildeki ifadeye uygun yapının hedef dile de uyarlanabilmesi sağlanabilmektedir (Hambleton ve Bollwark, 1991). Geri-çeviri yönteminde (Back-Translation Methods) ise madde eşdeğerliği kaynak dilde incelenmektedir. Bunun için hedef dile çevrilen form tekrar kaynak dile çevrilmekte ve özgün form ile kaynak dile tekrar çevrilen form karşılaştırılarak değerlendirilmektedir. Karşılaştırmalar kaynak dilde yapıldığı için hedef dildeki aksaklıklar yeterince belirlenmemektedir (Savaşır, 1994). Ayrıca geri-çeviri yönteminde ölçeğin uygulanacağı gruptaki anlaşılabilirliğine bakılmamasına karşın tek yönde çeviri yönteminde ölçeğin uygulanacağı grupta nasıl yorumlandığına ilişkin bilgi toplanabilmektedir. Bu bağlamda geri-çeviri yönteminin tek başına kullanımının yetersiz kalması ve birtakım kısıtlılığının olması (Hambleton ve Kanjee, 1993; Savaşır, 1994) nedeniyle tek yönde çeviri yöntemi tercih edilmiştir. Çevirmenlerden gelen her üç Türkçe çevirinin kullanılan kelime, kavram ve ifade bakımından değerlendirilmesini yaparak ölçeğin uyarlanacağı kültüre uygun taslak formun hazırlanması için çevirmenlerden başka bir uzman grubundan yararlanılmıştır. Bunun için Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Bölümü'nden bir öğretim üyesine araştırmacıdan oluşan iki kişilik uzman grubu oluşturularak çeviriler kavram ve ifade bakımından incelenmiş, kaynak dille karşılaştırılmış ve değerlendirilmiştir. Ayrıca oluşturulan taslak formun Türkçe çevirisinin dil bilimi açısından uygunluğunu değerlendirmede ise bir Türkçe dil uzmanından yararlanılmıştır. Daha sonra ölçeğin anlaşılabilirliğini ve ölçeğin uygulanacağı öğrencilere uygunluğunu değerlendirmek için TVF Spor Lisesi'nin ikinci sınıfında öğrenim gören 10 öğrenciye uygulanmıştır. Öğrencilere her maddenin ne anlama geldiği sorularak madde eş değeriyle ilgili bilgiler toplanmıştır. Öğrencilerin maddeleri nasıl yorumladıkları dikkate alınarak ölçek üzerindeki ifadeler üzerinde düzenlemelere gidilmiştir. Ayrıca GDÖ 3.1'in İngilizce formu ile düzeltilmiş Türkçe formu arasındaki tutarlılığı istatistiksel olarak test etmek için dilsel eşdeğerlik çalışması gerçekleştirilmiştir (Hambleton ve Bollwark, 1991). Dilsel eşdeğerlik çalışması, ölçeğin kaynak dili ile çevrilmek istenen hedef dili iyi bilen, Ankara

Atatürk Anadolu Lisesi'nde İngilizce ders notu ortalamaları en yüksekten aşağıya doğru sıralanan (100 ile 87 arasında) on ikinci sınıf öğrencilerinden oluşan toplam 35 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Dilsel eşdeğerlik çalışmasında öncelikle ölçeğin Türkçe formu daha sonra İngilizce formu iki hafta ara ile aynı öğrencilere uygulanmıştır. Öğrencilerin her iki formdan aldıkları puanlar arasındaki tutarlılığı test etmek için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon katsayısına bakılmıştır. Buna göre İngilizce ve Türkçe form arasında yüksek düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür [$r(35)=,699, p<,05$].

Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA)

GDÖ 3.1'in Türkçeye uyarlanan formun Türk kültüründeki yapısını inceleyebilmek için öncelikle AFA yapılmıştır. AFA'da birbirleriyle ilişkili p tane değişkeni bir araya getirerek değişkenler arasındaki ilişkilerden hareketle az sayıda ve kavramsal olarak anlamlı yeni değişkenler (faktörler) bulmak amaçlanmaktadır (Büyüköztürk, 2002; Field, 2005). Ayrıca AFA, Erkuş (2003)'un belirttiği gibi başka kültürlerde geliştirilen bir ölçeğin farklı kültürlere uyarlanması çalışmalarında ölçeğin uyarlanan kültürdeki boyutlarını ve ölçülen niteliğin yapısını ortaya koymak için geçerlik çalışmaları kapsamında yapılması gereken istatistiksel bir tekniktir. Bu bağlamda ölçeğin Türkçe formunu oluşturan maddelerin hangi faktörler altında toplandığını ve ölçeğin Türk kültürüne özgü yapısını belirleyebilmek için faktör analizi yapılarak maddelerin faktör yükleri incelenmiştir. Öncelikle, verilerin normallik testine bakılmış, Shapiro-Wilk testine göre $p>,05$ olduğu ve veri sayısı yeterli olduğu için verinin normal dağıldığı gözlenerek analizlere devam edilmiştir. Sonrasında, AFA'da faktörleştirme tekniği olarak temel bileşenler analiziyle Varimax dik eksen döndürmesi yapılmış ve faktör sayısının belirlenmesinde madde öz değerleri alt sınırı 1.00 alınmıştır (Tabachnick ve Fidell, 1996; Büyüköztürk, 2002; Field, 2005).

AFA için öncelikle örneklemin faktör analizi için uygunluğuna bir başka deyişle örneklem büyüklüğüne bakılmıştır. İlgili literatürde örneklem büyüklüğünün, 100 kişiden az olmamak üzere, faktör analizine tabi tutulacak madde sayısının en az beş katı büyüklükte olması gerektiği belirtilmektedir (Bryman ve Cramer, 1999; Tavşancıl, 2002). Bu ölçüt temel alınarak 70 maddeden oluşan GDÖ 3.1, 350 sporcu lise öğrencisine

uygulanmıştır. Uygulama sonrası örneklemin büyüklüğünün geçerliğini istatistiksel olarak test etmek için Kaiser- Meyer-Olkin'in (KMO) örneklem yeterliği ölçümü yapılmıştır. 0 ile 1 arasında değer alabilen KMO değeri; 0,5 ile 0,7 arasında normal, 0,7 ile 0,8 arasında iyi, 0,8 ile 0,9 arasında çok iyi ve 0,9'un üzerinde ise mükemmel olarak yorumlanmaktadır (Field, 2005). Ayrıca Bartlett's Sphericity testinin anlamlı çıkması örneklem büyüklüğünün faktör analizi için iyi ve korelasyon matrisinin uygun olması şeklinde yorumlanmaktadır (Tabachnick ve Fidell, 1996; Büyüköztürk, 2002; Field, 2005).

Öncelikle ölçeğin faktör analizi için uygunluğu tespit edilmek amaçlanmış ve ölçek maddelerinin tümü ile döndürme öncesi yapılan işlemler sonucunda KMO değerinin ,820 hesaplandığı, Bartlett's Sphericity testinin ve Ki-Kare değerinin anlamlı çıktığı ($p < ,05$) görülmüştür. Hesaplanan KMO değerinin 0,8'in üzerinde olması, Bartlett's Sphericity testinin ve Ki-Kare değerinin anlamlı çıkması nedeniyle örneklemden elde edilen veri matrisinin faktör analizi için uygun ve faktörleştirilebilir olduğu belirlenmiştir [$X^2= 18234,04$, $df= 2415$, $p < ,001$]. Faktör analizinde döndürme yapmadan önce 70 madde için öz değeri 1,00'den büyük 18 faktör ortaya çıkmıştır. Döndürme öncesi çıkan faktörler ilgili sorumluluk değişkenine ilişkin varyansın % 73,548'ini açıklamaktadır.

Ölçek üç ayrı bölümden oluşmaktadır. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik analizleri orijinaline uygun olarak üç ayrı çalışma şeklinde gerçekleştirilmiştir.

Çalışma 1

GDÖ 3.1'in birinci bölümü olumlu bireysel gelişim alanını kapsayan 24 maddeden (1-24 arası) oluşmaktadır. AFA analizinde, temel bileşenler analizi ve Varimax dik eksen döndürmesi sonucunda bir (4) madde ölçekten çıkartılmıştır. Tablo 2'de görüldüğü gibi, 23 maddenin tamamının öz değeri 1.0'dan büyük olan dört alt faktör altında toplandığı görülmüştür. Bu dört faktörün ölçeğe ilişkin öz değeri 4,829 ve açıkladığı varyans % 60,276'dır. Ölçeğin özgün halinin birinci bölümünde üç faktörü kapsayan sekiz alt faktör bulunmasına rağmen Türkçeye uyarlama çalışması sonucunda yer alan maddelerin dört alt faktörde toplandığı gözlenerek 23 maddeden oluşan dört alt faktörlü yapı yeniden isimlendirilmiştir. Belirlenen bu faktörlere literatür ve maddelerin özellikleri bağlamında; birinci alt faktöre girişkenlik (faktör olarak 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 ve 15. maddeler aynı), ikinci alt faktöre öğrenme becerileri (tüm maddeler aynı), üçüncü alt faktöre kimlik çalışması (faktör olarak tüm maddeler aynı), dördüncü alt faktöre duygusal düzen (16, 17 ve 18. maddeler aynı) isimleri verilmiştir [KMO= ,914, $X^2= 4454,59$, $df= 253$, $p < ,001$].

Tablo 2. AFA için maddelerin madde toplam korelasyon (r), aritmetik ortalama (Ort), standart sapma (Ss) ve döndürülmüş alt faktör yük değerleri (FY)

Madde No	R	Ort	Ss	1. FY	2. FY	3. FY	4. FY
5	,63	5,24	1,53	,56			
7	,70	5,20	1,80	,66			
8	,77	4,99	1,71	,58			
9	,65	5,16	1,59	,45			
10	,73	5,44	1,49	,53			
11	,74	5,26	1,57	,67			
12	,56	5,39	1,53	,64			
13	,64	5,29	1,55	,54			
14	,67	5,40	1,41	,56			
15	,63	5,16	1,45	,46			
24	,54	6,11	1,42	,61			
20	,54	4,78	1,57		,71		
21	,56	5,12	1,68		,63		
22	,59	4,87	1,77		,70		
23	,62	5,46	1,51		,59		
1	,51	5,03	1,70			,47	
2	,46	4,81	1,82			,71	
3	,38	4,65	1,88			,77	
6	,64	4,89	1,79			,72	
16	,52	5,04	1,63				,71
17	,56	5,18	1,55				,69
18	,60	5,06	1,87				,74
19	,67	5,32	1,74				,58

Çalışma 2

GDÖ 3.1'in ikinci bölümü olumlu kişiler arası gelişim alanını kapsayan 29 maddeden (25-53 arası) oluşmaktadır. AFA analizinde, temel bileşenler analizi ve Varimax dik eksen döndürmesi sonucundaiki (32, 39)madde ölçekten çıkarılmıştır. Tablo 3'te görüldüğü gibi, 27 maddenin tamamının öz değeri 1,0'dan büyük olan altı alt faktör altında toplandığı görülmüştür. Bu altıalt faktörün ölçeğe ilişkin öz değeri 4,080 ve açıkladığı varyans % 61,643'tür. Ölçeğin özgün halinin ikinci bölümünde üç faktörü kapsayan sekiz alt faktör bulunmasına rağmen Türkçeye uyarlama çalışması sonucunda yer alan maddelerin altı alt faktörde toplandığı gözlenerek 27 maddeden

oluşan altı alt faktörlü yapı yeniden isimlendirilmiştir. Belirlenen bu alt faktörlere literatür ve maddelerin özellikleri bağlamında; birinci alt faktöre grup işlemi becerileri (34, 35, 36, 37 ve 38. maddeler aynı), ikinci alt faktöre geribildirim (40, 41, 42 ve 43. maddeler aynı), üçüncü alt faktöre aile ile bütünleşme ve toplum için bağlantılar (47, 48, 49 ve 50. maddeler aynı), dördüncü alt faktöre iş ve üniversite bağlantıları (51, 52 ve 53. maddeler aynı), beşinci alt faktöre farklı akran ilişkileri (tüm maddeler aynı), altıncı alt faktöre liderlik ve sorumluluk (tüm maddeler aynı) isimleri verilmiştir [KMO= ,860, $\chi^2= 4854,30$, $df= 378$, $p\leq,001$].

Tablo 3. AFA için maddelerin madde toplam korelasyon (r), aritmetik ortalama (Ort), standart sapma (Ss) ve döndürülmüş alt faktör yük değerleri (FY)

Madde No	R	Ort	Ss	1. FY	2. FY	3. FY	4. FY	5. FY	6. FY
25	,45	5,38	1,73	,52					
31	,56	5,37	1,61	,70					
34	,52	5,53	1,55	,60					
35	,62	5,55	1,42	,58					
36	,5	5,56	1,47	,62					
37	,55	5,32	1,58	,69					
38	,48	5,12	1,58	,62					
33	,52	5,40	1,60		,45				
40	,64	5,06	1,75		,65				
41	,54	4,96	1,94		,51				
42	,62	5,20	1,97		,76				
43	,65	5,23	1,77		,76				
29	,47	4,83	1,70			,59			
47	,53	5,08	1,74			,58			
48	,39	4,86	1,56			,71			
49	,40	4,84	1,63			,75			
50	,40	4,51	1,72			,67			
30	,49	3,95	2,29				,66		
51	,51	4,28	2,19				,77		
52	,47	4,36	2,12				,82		
53	,42	4,42	2,00				,72		
26	,51	5,21	1,62					,42	
27	,47	4,33	2,15					,83	
28	,48	4,91	2,07					,73	
44	,40	4,13	1,93						,63
45	,49	5,65	1,55						,62
46	,60	4,91	1,77						,61

Çalışma 3

GDÖ 3.1'in üçüncü bölümü olumsuz deneyimler alanını kapsayan 17 maddeden (54-70 arası) oluşmaktadır. AFA analizinde, temel bile-

şenler analizi ve Varimax dik eksen döndürmesi sonucunda dört (67, 68, 69, 70) madde ölçekten çıkartılmıştır. Tablo 4'te görüldüğü gibi, 13 maddenin tamamının öz değeri 1,0'dan büyük olan üç alt faktör altında toplandığı görülmüştür. Bu üç

alt faktörün ölçeğe ilişkin öz değeri 7,983 ve açıkladığı varyans % 68,134'tür. Ölçeğin üçüncü bölümünün özgün halinde beş alt faktör bulunmasına rağmen Türkçeye uyarlama çalışması sonucunda yer alan maddelerin üç alt faktörde toplandığı gözlenerek 13 maddeden oluşan üç alt faktörlü yapı yeniden isimlendirilmiştir. Belirlenen

bu alt faktörlere literatür ve maddelerin özellikleri bağlamında; birinci alt faktöre olumsuz grup süreçleri ve akran etkileri (tüm maddeler aynı), ikinci alt faktöre sosyal dışlanma (tüm maddeler aynı) ve üçüncü alt faktöre stres (54, 55 ve 56. maddeler aynı) isimleri verilmiştir [KMO= ,890, $\chi^2= 2573,39$, $df= 78$, $p \leq ,001$].

Tablo 4. AFA için maddelerin madde toplam korelasyon (r), aritmetik ortalama (Ort), standart sapma (Ss) ve döndürülmüş alt faktör yük değerleri (FY)

Madde No	R	Ort	Ss	1. FY	2. FY	3. FY
58	,67	2,76	2,29	,68		
59	,66	2,79	2,32	,65		
60	,73	2,28	1,94	,72		
64	,74	3,22	1,99	,59		
65	,60	2,28	1,90	,65		
66	,51	1,97	1,73	,85		
61	,69	3,51	2,22		,85	
62	,67	3,62	2,27		,85	
63	,69	4,10	2,23		,65	
54	,44	4,17	2,23			,77
55	,52	3,33	2,19			,84
56	,62	4,00	2,18			,72
57	,71	3,71	2,25			,48

Tablo 2, 3 ve 4'te görüldüğü gibi çalışma 1, 2 ve 3'ten elde edilen AFA sonuçları; çalışmal'de maddelerin döndürülmüş alt faktör yük değerleri ,45 ile ,77 arasında, madde toplam korelasyon değerleri ,38 ile ,77 arasında, çalışma 2'de maddelerin döndürülmüş alt faktör yük değerleri ,42 ile ,83 arasında, madde toplam korelasyon değerleri ,39 ile ,65 arasında, çalışma 3'te maddelerin döndürülmüş alt faktör yük değerleri ,48 ile ,85 arasında, madde toplam korelasyon değerleri ,44 ile ,74 arasında değişmektedir. Maddelerin faktörlerle ilişkisini açıklayan bir katsayı olan faktör yük değerlerinin ,30 veya ,40 sınır değerinin üzerinde olması gerektiği belirtilmektedir (Büyüköztürk, 2002; Field, 2005). Bu bağlamda her bir maddeye ilişkin faktör yükleri sınır değerlerin üzerindedir ve binişik madde bulunmadığı için ölçekteki üç bölümün de faktör yapılarının sağlıklı olduğu söylenebilir.

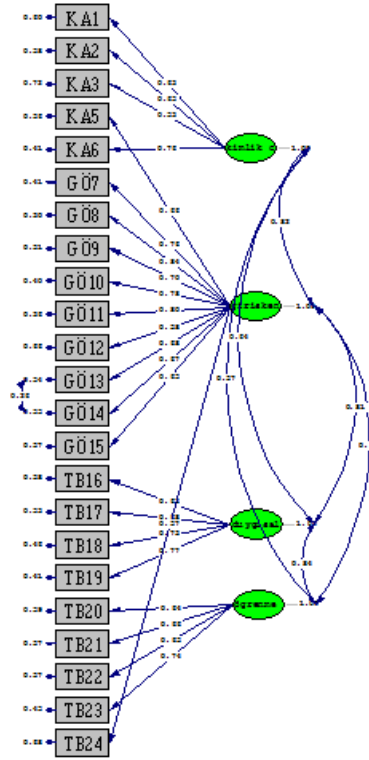
Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)

Ölçeğin üç bölümüne ilişkin AFA sonuçlarından elde edilen faktör yapılarının uygunluğunu

belirlemek amacıyla 265 sporcu lise öğrencisinden oluşan farklı bir veri grubu ile DFA yapılmıştır.

Çalışma 1

GDÖ 3.1'in "olumlu bireysel gelişim" bölümü için yapılan DFA sonucunda, uyum indeksi değerleri $\chi^2=863,38$, $sd= 224$, $\chi^2/sd=3,85$, IFI=,94, CFI=,94, NFI=,92, NNFI=,93, SRMR=,065 ve RMSEA=,104 olarak hesaplanmıştır. Yapılan DFA sonucunda modifikasyon önerileri doğrultusunda 13 ile 14. maddeler arasında modifikasyon yapılmasına karar verilmiştir. Yapılan modifikasyonların χ^2 (Ki-Kare)'ye anlamlı düzeyde ($p < ,05$) katkı sağladıkları görülmüştür ve sonucunda Şekil 1'deki model oluşturulmuş ve Tablo 5'deki uyum iyiliği indeksi değerleri elde edilmiştir.

Şekil 1. DFA hata varyans ve faktör yük değerleri

Şekil 1’de, DFA için faktör yük değerlerinin ,53 ile ,84 arasında, hata varyans değerlerinin ,30 ile ,72 arasında olduğu ve tamamının anlamlı bir düzeye ulaştığı görülmektedir.

Tablo 5. DFA uyum iyiliği indeksi değerleri

χ^2	sd	χ^2/sd	P	IFI	CFI	NFI	NNFI	SRMR	RMSEA	%90 C.J. RMSEA
804,34	223	3,60	0,0	,95	,95	,93	,94	,064	,099	,092-,11

Tablo 5’te görüldüğü gibi, Ki-Kare değerinin serbestlik derecesine oranının 5’ten küçük olması ($\chi^2/sd= 3,60$) modelin kabul edilebilir uyum gösterdiğine işaret etmektedir (Sümer, 2000). RMSEA (,099), SRMR (,064), IFI (,95), CFI (,95), NFI (,93) ve NNFI (,94) değerleri incelendiğinde kabul edilebilir düzeyde uyum gösterdikleri anlaşılmaktadır. Bu uyum indekslerinden RMSEA ,06 veya daha az bir değere, SRMR ,08 ya da daha az, CFI, IFI, NFI ve NNFI ise ,90 ve üstü bir değer model için kabul edilebilir uyumun göstergesi, ,95 ve üstü iyi bir uyum indeksi olarak kabul edilmektedir (Hu ve Bentler, 1999). Buna ek olarak, araştırma modeli için RMSEA ve SRMR değerlerinin ,10’dan küçük olması modelin kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermek-

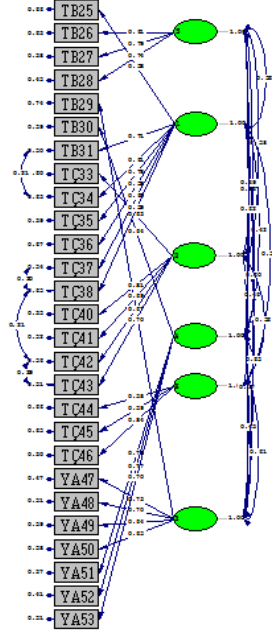
tedir (Anderson ve Gerbing, 1984; Cole, 1987; Yılmaz ve Çelik, 2009). RMSEA değerinin % 90 olasılıklı güven aralığının ,092-,11 değer aralığında olmasına rağmen, RMSEA değerinin ,10’dan küçük (,099) olması model-veri uyumunun kabul edilebilir olduğunu göstermektedir. Çalışma 1 için DFA’da modifikasyon önerileri doğrultusunda elde edilen bulgular, faktör yapısının toplanan verilerle kabul edilebilir uyum gösterdiğine işaret etmektedir.

Çalışma 2

GDÖ 3.1’in “olumlu kişiler arası gelişim” bölümü için yapılan DFA sonucunda, uyum indeksi değerleri $\chi^2=1212,92$, $sd= 309$, $\chi^2/sd=3,92$, IFI=,90, CFI=,90, NFI=,87, NNFI=,88,

SRMR=,083 ve RMSEA=,105 olarak hesaplanmıştır. Yapılan DFA sonucunda modifikasyon önerileri doğrultusunda 42 ile 43, 38 ile 42, 37 ile 38 ve 31 ile 34. maddeler arasında modifikasyon yapılmasına karar verilmiştir. Yapılan modifikas-

yonların χ^2 (Ki-Kare)'ye anlamlı düzeyde ($p<,05$) katkı sağladıkları görülmüştür ve sonucunda Şekil 2'deki model oluşturulmuş ve Tablo 6'daki uyum iyiliği indeksi değerleri elde edilmiştir.

Şekil 2. DFA hata varyans ve faktör yük değerleri

Şekil 2'de, DFA için faktör yük değerlerinin ,51 ile ,84 arasında, hata varyans değerlerinin ,30 ile ,74 arasında olduğu ve tamamının anlamlı bir düzeye ulaştığı görülmektedir.

Tablo 6. DFA uyum iyiliği indeksi değerleri

X^2	sd	x^2/sd	p	IFI	CFI	NFI	NNFI	SRMR	RMSEA	%90 C.J. RMSEA
1058,40	305	3,47	0,0	,91	,91	,89	,90	,082	,097	,090-,10

Tablo 6'da görüldüğü gibi, Ki-Kare değerinin serbestlik derecesine oranının 5'ten küçük olması ($x^2/sd= 3,47$) modelin kabul edilebilir uyum gösterdiğine işaret etmektedir (Sümer, 2000). RMSEA (,098), SRMR (,082), IFI (,91), CFI (,91), NFI (,89) ve NNFI (,90) değerleri incelendiğinde kabul edilebilir düzeyde uyum gösterdikleri anlaşılmaktadır. Bu uyum indekslerinden RMSEA ,06 veya daha az bir değere, SRMR ,08 ya da daha az, CFI, IFI, NFI ve NNFI ise ,90 ve üstü bir değer model için kabul edilebilir uyumun göstergesi, ,95 ve üstü iyi bir uyum indeksi olarak kabul edilmektedir (Hu ve Bentler, 1999). Buna ek olarak, araştırma modeli için RMSEA ve SRMR değerlerinin ,10'dan küçük olması modelin kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermek-

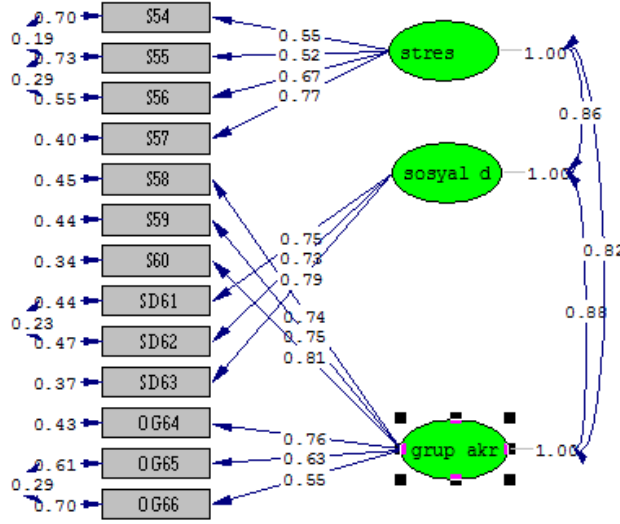
tedir (Anderson ve Gerbing, 1984; Cole, 1987; Yılmaz ve Çelik, 2009). RMSEA değerinin % 90 olasılıklı güven aralığının ,090-.10 değer aralığında olmasına rağmen, RMSEA değerinin ,10'dan küçük (,097) olması model-veri uyumunun kabul edilebilir olduğunu göstermektedir. Çalışma 2 için DFA'da modifikasyon önerileri doğrultusunda elde edilen bulgular, faktör yapısının toplanan verilerle kabul edilebilir uyum gösterdiğine işaret etmektedir.

Çalışma 3

GDÖ 3.1'in "olumsuz deneyimler" bölümü için yapılan DFA sonucunda, uyum indeksi değerleri $X^2=327,94$, $sd= 62$, $x^2/sd=5,28$, IFI=,92,

CFI=,93, NFI=,93, NNFI=,91, SRMR=,086 ve RMSEA=,127 olarak hesaplanmıştır. Yapılan DFA sonucunda modifikasyon önerileri doğrultusunda 65 ile 66, 55 ile 56, 61 ile 62 ve 54 ile 55. maddeler arasında modifikasyon yapılmasına

karar verilmiştir. Yapılan modifikasyonların χ^2 (Ki-Kare)'ye anlamlı düzeyde ($p < ,05$) katkı sağladıkları görülmüştür. Modifikasyon sonucunda Şekil 3'teki model oluşturulmuş ve Tablo 7'deki uyum iyiliği indeksi değerleri elde edilmiştir.

Şekil 3. DFA hata varyans ve faktör yük değerleri

Şekil 3'te, DFA için faktör yük değerlerinin ,52 ile ,81 arasında, hata varyans değerlerinin ,34 ile ,73 arasında olduğu ve tamamının anlamlı bir düzeye ulaştığı görülmektedir.

Tablo 7. DFA uyum iyiliği indeksi değerleri

χ^2	<i>sd</i>	χ^2/sd	<i>P</i>	IFI	CFI	NFI	NNFI	SRMR	RMSEA	%90 C.J. RMSEA
191,89	58	3,30	0,0	,97	,97	,95	,95	,053	,094	,079-,11

Tablo 7'de görüldüğü gibi, Ki-Kare değerinin serbestlik derecesine oranının 5'ten küçük olması ($\chi^2/sd = 3,30$) modelin kabul edilebilir uyum gösterdiğine işaret etmektedir (Sümer, 2000). RMSEA (,094), SRMR (,053), IFI (,97), CFI (,97), NFI (,95) ve NNFI (,95) değerleri incelendiğinde kabul edilebilir düzeyde uyum gösterdikleri anlaşılmaktadır. Bu uyum indekslerinden RMSEA ,06 veya daha az bir değere, SRMR ,08 ya da daha az, CFI, IFI, NFI ve NNFI ise ,90 ve üstü bir değer model için kabul edilebilir uyumun göstergesi, ,95 ve üstü iyi bir uyum indeksi olarak kabul edilmektedir (Hu ve Bentler, 1999). Buna ek olarak, araştırma modeli için RMSEA ve SRMR değerlerinin ,10'dan küçük olması modelin kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir (Anderson ve Gerbing, 1984; Cole, 1987; Yılmaz ve Çelik, 2009). RMSEA değerinin % 90 olasılıklı güven aralığının ,079-,11 değer aralığı

ğında olmasına rağmen, RMSEA değerinin ,10'dan küçük (,094) olması model-veri uyumunun kabul edilebilir olduğunu göstermektedir. Çalışma 3 için DFA'da modifikasyon önerileri doğrultusunda elde edilen bulgular, faktör yapısının toplanan verilerle kabul edilebilir uyum gösterdiğine işaret etmektedir.

İç Tutarlık Katsayısı

GDÖ 3.1'in Türkçe formunun iç tutarlık katsayısının belirlenmesi için Cronbach'ın α korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Bunun nedeni; birleşik ölçmelerde α katsayısı birleşik ölçmeye ait gözlenen puanların gerçek puanlarla korelasyonunu vermektedir. Bu nedenle α bir güvenilirlik katsayısı olarak kullanılmaktadır. Bu durumda α katsayısı bileşenlere ait puanların birleşik test puanlarıyla tutarlılığının bir ölçüsüdür (Baykul, 2000).

Tablo 8. Olumlu ve olumsuz alanların ortalama (Ort), standart sapma (Ss), korelasyon katsayıları ve Cronbach Alfa değerleri

Alanlar	Bireysel gelişim	Kişiler arası gelişim	Olumsuz deneyimler
Bireysel gelişim	—	—	—
Kişiler arası gelişim	** ,73	—	—
Olumsuz deneyimler	,89	** ,22	—
Ort	5,138	4,921	2,960
Ss	1,048	,973	1,169
Cronbach Alfa	,93	,91	,88

** $p < .01$.

Yapılan analiz sonucunda ölçeğin tümüne ilişkin güvenilirlik katsayısı $\alpha = ,94$ olarak bulunmuştur. Tablo 8'de görüldüğü gibi, ölçeğin alanlarına ait Cronbach α değerleri ,93, ,91 ve ,88 bulunmuştur. Ölçeğin korelasyon katsayısı değerlerinde olumlu bireysel gelişim ile olumlu kişiler arası gelişim alanlarında anlamlı pozitif yönde ve yüksek bir ilişki ($r = ,73$), olumlu kişiler arası gelişim ile olumsuz deneyimler arasında anlamlı pozitif yönde ve düşük bir ilişki ($r = ,22$) elde edilmiştir. Bu sonuçlar, ölçeğin güvenilir olduğunu kanıtlar (Brownlow, 2004). Bu durum, bireysel ve kişiler arası olumlu gelişim deneyimlerinin iki alanda da paralel olarak pozitif yönde artması ya da geliştirilmemesi durumunda iki alanın da olumsuz yönde etkilenmesi şeklinde yorumlanabilir. Bireysel olumlu gelişimleri yüksek olan öğrencilerin kişiler arası olumlu gelişimleri de yüksektir ya da tersi şeklinde de ifade edilebilir.

Test-Tekrar Test Güvenirliği

GDÖ 3.1'in Türkçe formunun ölçtüğü nitelik açısından zaman bağlamında kararlılığı istatistiksel olarak test etmek için test-tekrar test yöntemi kullanılmıştır. Test-tekrar test güvenilirliği ile ölçme aracının belirli bir zaman aralığındaki kararlılığı test edilmektedir (Erkuş, 2005; Özgüven, 1999). Ölçeğin test-tekrar test güvenilirlik katsayısını belirleyebilmek için ölçek TVF Spor Lisesi'nin onuncu sınıflarında öğrenim gören 50 öğrenciye iki hafta ara ile uygulanmıştır. Öğrencilerin her iki uygulamadan aldıkları puanlar arasındaki kararlılığı test etmek için Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Katsayısına bakılmıştır. Buna göre GDÖ 3.1'in her iki uygulaması arasında yüksek düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür [$r(50) = ,65, p < ,05$].

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada, gençlere yönelik hazırlanan spor programlarının gençler üzerindeki olumlu ve olumsuz deneyimlerini değerlendirmek amacıyla geliştirilen bir ölçeğin Türkçeye adaptasyonuna yönelik bulgular değerlendirilmiştir. Çalışma üç aşamada gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada; ölçeğin Türkçe formunun dil eşdeğerlik çalışması yapılmış, ikinci aşamada; geçerliği araştırılmış, üçüncü ve son aşamada ise güvenilirliği sınanmıştır.

Yapılan AFA sonucunda ölçeğin onüç alt faktörden oluştuğu tespit edilmiştir. Altı alt faktörde (öğrenme becerileri, kimlik çalışması, farklı akran ilişkileri, liderlik ve sorumluluk, grup süreçleri ve akran etkileri, sosyal dışlanma) orijinal ölçekle tamamen aynı maddelerin toplanması dikkate değer bir durumdur ve orijinal İngilizce YES 3.1 ile Türkçe GDÖ 3.1'in benzerliğini ifade etmektedir.

Ölçeğin üç bölümünün AFA madde yük değerleri ,42 ile ,85 arasında; DFA madde yük değerleri ,51 ile ,84 arasında değişmektedir. Bu sonuçlar, Hansen ve Larson'un (2005) ölçeğin 2.0 versiyonundan elde ettikleri değerlerle paralellik göstermektedir. Kline (2011)'e göre ölçüt olarak ,30 ile ,60 arasındaki faktör yükleri "orta", ,60'ın üzerindeki faktör yükleri "yüksek" olarak benimsendiğinde, taslaktaki faktör yüklerinin orta ve yüksek düzeyde olduğundan söz edilebilir.

AFA'dan elde edilen verileri test etmek amacıyla farklı veri grubu ile yapılan üç bölümün DFA sonuçlarında; birinci çalışmada $c^2 = 3,30$, RMSEA (,094), SRMR (,053), IFI (,97), CFI (,97), NFI (,95) ve NNFI (,95); ikinci çalışmada $c^2 = 3,47$, RMSEA (,098), SRMR (,082), IFI (,91), CFI (,91), NFI (,89) ve NNFI (,90); üçüncü çalışmada $c^2 = 3,60$, RMSEA (,099), SRMR (,064), IFI (,95), CFI (,95), NFI (,93) ve NNFI (,94)

değerleri elde edilmiştir. Üç çalışmanın RMSEA değerlerinin % 90 olasılıklı güven aralığının ,079- ,11 değer aralığında olmasına rağmen, RMSEA değerlerinin ,10'dan küçük olması model-veri uyumlarının kabul edilebilir olduğunu göstermektedir. Analizler sonucunda, ölçeğin iyi ve mükemmellik düzeyinde uyum değerlerinde olduğu saptanmıştır (Thompson, 2004; Brown, 2006). Model-veri uyumuna ilişkin değerlerin tamamı dikkate alındığında, kurulan modellerin verilerle tatminkâr düzeyde uyum gösterdiği, bu nedenle ölçeğin tümünün yapısal geçerliğe sahip olduğu, ölçeği oluşturan maddelerin sorumluluk davranışları değişkenini ölçeklediği kabul edilebilir görülmektedir.

GDÖ 3.1'in Türkçe formunun onüç faktörlü yapısına ilişkin Cronbach α değeri ,94, alanlarına ait Cronbach α değerleri ,93, ,91 ve ,88 bulunmuştur. Korelasyon katsayısının ,90 civarında mükemmel, ,80 civarında çok iyi, ,70 civarında yeterli, ,60'tan daha yukarı olduğu durumlarda boyutların bağımlı olduğu ve hepsinin birlikte tek bir kavramsal yapıyı ölçtüğü, ,50'nin altında ise yetersiz olduğu belirtilmektedir (Kline, 2011; Şencan, 2005). Buna göre ölçeğin mükemmel güvenilirlik değerine sahip olduğu söylenebilir.

GDÖ 3.1'in ,65 olarak hesaplanan test-tekrar test güvenilirlik katsayısına göre, uygulamalar arasındaki kararlılığın orta düzeyde olduğu, dolayısıyla ölçeğin zaman içerisinde süratli değişiklik göstermeyen nitelikleri kararlı bir şekilde ölçeklediği kabul edilmiştir.

GDÖ 3.1, ortaokul ve lise öğrencileri üzerinde, spor kulübü çalışmalarında, okul sonrası müfredat dışı spor programlarında, gençlik programlarında olumlu ve olumsuz deneyimlerin değerlendirmesinde kullanılabilir. Ölçeğin farklı yaş gruplarındaki öğrenci ve sporcular üzerinde uygulanması sonucunda geçerlik ve güvenilirliğe ilişkin olarak benzer bulgulara ulaşılabileceği düşünülmektedir.

GDÖ'nün birinci olumlu faktörü olarak, gençlik geliştirme konuları göz önüne alındığında spordan edinilen deneyimlerin olumlu etkileri olabilir ve bu deneyimler spor dışı yaşamda da uygulanabilir. Örneğin, bireyler genelde okul ya da iş ortamında bir takımla birlikte çalışmak isterler. Genç spor katılımcıları duygularının başkalarını ve kendi davranışlarını nasıl etkiledi-

ğini öğrenirlerse yaşamlarının diğer yönlerine de bu deneyimlerini dahil edebilirler. Benzer şekilde genç sporcular antrenör ve takım üyelerinden geribildirim almak isterler (Eccles ve Barber, 1999). Bu durum, bireysel ve sosyal çalışmaların yapısı olarak Hellison'un (2014) çalışmaları ile ilişkilidir. Bireysel ve sosyal sorumluluğu gençlere öğretme yeteneği olarak özetlenen Hellison'un (2014) modelinde belirtildiği gibi, GDÖ 3.1 ölçeğindeki "kişiler arası ilişkiler ve sosyal beceriler" boyutlarında yer alan öğeler üzerinde yüksek puan alan gençlerin sorumluluk kavramına benzer becerileri geliştirebileceği düşünülmektedir.

GDÖ 3.1'in ikinci olumlu faktörü "temel beceriler" boyutunu içeren bilişsel becerilerdir. Sporda ağırlıklı olarak fiziksel bir girişim vardır, gençler farklı şeyleri denemek için yapılandırılan bir spor ortamında yaratıcı bilişsel yeteneklerini geliştirebilirler. Ayrıca araştırma sonuçları, spora katılan gençlerin akademik performanslarının ve okulda kalma isteklerinin arttığını göstermektedir (Eccles ve Barber, 1999). Bu durum, spor ve akademik çalışmaları dengelemek için gerekli olan zaman yönetimi becerilerini yansıtabilir.

Üçüncüsü, sporcuların çoğu kendilerine özel hedefler belirler ve bu yönde girişimlerde bulunurlar (Burton ve Weiss, 2008). "Girişkenlik ve hedef belirleme" boyutlarından faydalanarak gençler, hedeflere ulaşmak için gereken çabayı değerlendirmede ve yarı zamanlı çalışırken ya da okuldayken akademik girişimlere ilişkin performans hedeflerini belirlemede bu deneyimleri uygulayabilirler. Ayrıca, belirli bir sporda hedef belirleme davranışları ile ilgilenen antrenörler, bir sporunun ilerlemesini veya gelişmesini ölçmek için bu yapıyı kullanabilirler.

Olumsuz deneyimler faktöründeki öğeler de olumsuz deneyimleri anlamak açısından yararlıdır. Örneğin, Eccles ve Barber'in (1999) çalışmasında spor katılımcılarında alkol tüketiminin arttığı belirtilmiştir. Elde edilen bu bulgular ışığında, genç spor katılımcılarının olumlu ve olumsuz gelişimsel deneyimlerini değerlendirmek ve Türk literatüründe araştırma konusuyla ilgili boşluğu doldurmak için GDÖ 3.1 ölçeği Türkçeye uyarlanmıştır. Bu açıklamalar ışığında, ölçeğin ileriki çalışmalarda öğrencilerin bireysel ve sosyal sorumluluk davranışlarını değerlendirmek için geçerli ve güvenilir bir yardımcı araç olarak kullanılabilirliği belirtilebilir.

KAYNAKLAR

1. Anshel MH (2004):Sources of disordered eating patterns between ballet dancers and non-dancers. *Journal of Sport Behavior*, 27, 115-133.
2. Anderson, JC, Gerbing DW (1984): The effect of sampling error on convergence, improper solutions, and goodness-of-fit indices for maximum likelihood confirmatory factor analysis.*Psychometrika*, 49, 155-173.
3. Baş T (2006):Anket. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
4. Baykul Y (2000):Eğitimde ve Psikolojide Ölçme: Klasik Test Teorisi ve Uygulaması. ÖSYM Yayınları, Ankara.
5. Benson PL, Scales PC, Hamilton SF, et al (2006):Positive youth development: theory, research, and applications. 894-941. In: W Damon, RM. Lerner(Eds), *Handbook of Child Psychology* (6th edition). John Wiley & Sons Inc, Hoboken, NJ.
6. Bentler PM (1990):Comparative fit indexes in structural equation models.*Psychological Bulletin*, 107, 238-246.
7. Bredemeier B, Shields D (2006):Sport and character development.*Research Digest: President's Council on Physical Fitness and Sports*, 7, 1-8.
8. Brown TA (2006):*Confirmatory Factor Analysis for Applied Research*. Guilford Press, New York.
9. Brownlow C (2004):*SPSS Explained*. Routledge, London.
10. Bryman A, Cramer D (1999):*Quantitative Data Analysis with SPSS Release 8 for Windows*. Taylor& Francis e-Library, Routledge, London and New York.
11. Burton D, Weiss C (2008): The fundamental goal concept: The path to process and performance success. 340-375.In: TS Horn(Ed), *Advances in Sport Psychology*(3rd edition). Human Kinetics, Champaign, IL.
12. Büyüköztürk Ş (2002):*Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Pegem A, Ankara.
13. Camiré M, Trudel P (2010):High school athlete' perspectives on character development through sport participation.*Physical Education and Sport Pedagogy*,15, 193-207.
14. Coatsworth JD, Conroy DE (2009):The effect of autonomy-supportive coaching, need satisfaction, and self-perceptions on initiative and identity in youth swimmers.*Developmental Psychology*, 45, 320-328.
15. Cole DA (1987):Utility of confirmatory factor analysis in test validation research.*Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 55, 1019-1031.
16. Danish SJ, Fazio RJ, Nellen VC, et al(2002): Teaching life skills through sport: community-based programs to enhance adolescent development. 269-288. In: JL Van Raalte, BW Brewer(Eds), *Exploring Sport and Exercise Psychology* (2nd edition). APA, Washington, DC.
17. Dunn, JGH, Dunn JC (1999):Goal orientations, perceptions of aggression, and sports-personship in elite male youth ice hockey players.*The Sport Psychologist*,13, 183-200.
18. Eccles JS, Barber BL (1999):Student council, volunteering, basketball, or marching band: what kind of extracurricular involvement matters?*Journal of Adolescent Research*, 14, 10-43.
19. Erkuş A (2003):*Psikometri Üzerine Yazılar*. Türk Psikologlar Derneği, Ankara. No:24.
20. Field A (2005):*Discovering Statistics Using SPSS*. SAGE, London.
21. Ford DH, Lerner RM (1992):*Developmental Systems Theory: An Integrative Approach*. Sage Publications, Newbury Park, CA.
22. Fraser-Thomas JL, Côté J, Deakin J (2005):Youth sport programs: An avenue to fosterpositive youth development. *Physical Education and Sport Pedagogy*,10,19-40.
23. Fraser-Thomas J, Côté J, Deakin J (2008):Understanding dropout and prolonged engagement in adolescent competitive sport. *Psychology of Sport andExercise*, 9, 645-662.

24. Gould D, Carson S (2008):Life skill development through sport: current status and future directions. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 1, 58-78.
25. Guèvremont A, Findlay L, Kohen D (2008):Organized Extracurricular Activities of Canadian Children and Youth,Health Reports, 19. Statistics Canada.. Catalogue no.82-003-XPE.
26. Hansen DM, Crawford MJ (2011):The Youth Experience Survey, 3.1. Unpublished manuscript. University of Kansas.
27. Hansen DM, Larson R (2002):The Youth Experience Survey 1.0: Instrument Development and Testing. <http://youthdev.illinois.edu/wp-content/uploads/2013/11/YES-1.0-Instrument.pdf>. (15 Mayıs 2015).
28. Hansen DM, Larson R (2005):The Youth Experience Survey 2.0: Instrument Revisions and Validity Testing. <http://youthdev.illinois.edu/wp-content/uploads/2013/11/YES-2.0-Instrument.pdf>. (15 Mayıs 2015).
29. Hansen DM, Larson RW (2007):Amplifiers of developmental and negative experiences in organized activities: Dosage, motivation, lead roles, and adult-youth ratios.*Journal of Applied Developmental Psychology*, 28, 360-374.
30. Hansen DM, Larson RW, Dworkin JB (2003):What adolescents learn in organized youth activities: A survey of self-reported developmental experiences.*Journal of Research on Adolescence*, 13, 25-55.
31. Hellison D (2014):Fiziksel Aktivite Yoluyla Bireysel ve Sosyal Sorumluluk Öğretimi. (B Filiz, Çev. Ed.). Nobel Akademi, Ankara.
32. Hu LT, Bentler PM (1999):Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6(1), 1-55.
33. Jelicic H, Bobek DL, Phelps E, et al (2007):Using positive youth development to predict contribution and risk behaviors in early adolescence: Finding from the first two waves of the 4-H study of positive youth development.*International Journal of Behavioral Development*,31, 263-273.
34. Kline RB (2011):Principles and Practice of Structural EquationModeling. (3rd edition). The Guilford Press, New York London.
35. Larson RW (2000):Toward a psychology of positive youth development.*American Psychologist*, 55, 170-183.
36. Larson RW, Hansen DM, Moneta G (2006):Differing profiles of developmental experiences across types of organized youth activities. *Developmental Psychology*, 42, 849-863.
37. Locke EA, Latham GP (1985):The application of goal setting to sports.*Journal of Sport Psychology*, 7, 205-222.
38. Martens R (1993): Psychological perspectives. 9-18. In: BR Cahill, AJ Pearl (Eds). *Intensive Participation in Children's Sports*. Human Kinetics, Champaign, IL.
39. Öner N (1987):Kültürlerarası ölçek uyarlamasında bir yöntem bilim modeli.*Psikoloji Dergisi*, 6(21), 80-83.
40. Özgüven İE (1999):Psikolojik Testler. PDREM Yayınları, Ankara:
41. Savaşır I (1994):Ölçek uyarlamasındaki bazı sorunlar ve çözüm yolları.*Türk Psikoloji Dergisi*, 33(9), 27-32.
42. Shields D, Bredemeier B (1995):Character Development and Physical Activity. Human Kinetics, Champaign, IL.
43. Smith AL, Ullrich-French S, Walker E, et al (2006):Peer relationship profiles and motivation in youth sport.*Journal of Sport and Exercise Psychology*,28, 362-382.
44. Strachan L, Côté J, Deakin J (2009):"Specializers" versus "samplers" in youth sport: Comparing experiences and outcomes. *The Sport Psychologist*, 23, 77-92.
45. Sümer N (2000):Yapısal eşitlik modelleri: Temel kavramlar ve örnek uygulamalar.*Türk Psikoloji Yazıları*, 3(6), 49-74.

46. Şencan H (2005):Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Geçerlilik ve Güvenirlik. Seçkin Matbaası, Ankara.
47. Tabachnick BG, Fidell LS (1996):Using Multivariate Statistics. HarperCollins College, New York.
48. Tavşancıl E (2002):Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi. Nobel Akademi, Ankara.
49. Thelen E, Smith LB (1998):Dynamic systems theories. 1, 563-634. In: PH Mussen, RM Lerner(Eds).Theoretical Models of Human Development(5th edition).Handbook of Child Psychology.John Wiley & Sons, New York.
50. Thompson B (2004):Exploratory and Confirmatory Factor Analysis. American Psychological Association Press, Washington, DC.
51. Widmeyer WN, DuCharme KA (1997):Team building through team goal setting.Journal of Applied Sport Psychology, 9, 97-113.
52. Wright AD, Côté J (2003):A retrospective analysis of leadership development through sport. The Sport Psychologist, 17, 268-291.
53. Yılmaz V, Çelik EH (2009):Lisrel ile Yapısal Eşitlik Modellemesi-I:Temel Kavramlar, Uygulamalar, Programlama. Pegem A, Ankara.